

UOT 33 ; 338/339

MİLLİ İQTİSADİYYATIN TƏNZİMLƏNMƏSİNDƏ GÖMRÜK TARİF METODLARINDAN İSTİFADƏNİN HÜQUQİ ASPEKTLƏRİ

Çinarə ƏLİYEVƏ*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 17 may 2023; çapa qəbul edilmişdir: 6 iyun 2023; online-da çap edilmişdir: 30 iyun 2023.

Received: 17th of May, 2023; accepted: 6th of June, 2023; published online: 30th of June, 2023.

Açar sözlər: milli iqtisadiyyat, gömrük prosesləri, gömrük siyasəti, hüquqi baza, tənzimləmə mexanizmi, gömrük ödənişləri

Giriş

Müasir bazar münasibətlərinin inkişafı gedişi gömrük proseslərinin səmərəli tənzimlənməsi probleminin uğurlu həlli məqsədilə mükəmməl hüquqi əsasın formalaşdırılmasını dövlətin iqtisadi fəaliyyətinin prioritet istiqamətinə çevirmişdir. Müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlət aktiv şəkildə gömrük tənzimlənməsinin iqtisadi-hüquqi mexanizminin yaradılması istiqamətində bir çox normativ-hüquqi aktlar qəbul etmişdir.

Son illərdə gömrük qanunvericiliyinin formalaşması prosesini araşdırmaqla belə bir qənaət əldə etmək olar ki, Azərbaycan dövlətinin gömrük sferasının milli maraqlara uyğun fəaliyyətini təmin etmək baxımından sanballı hüquqi əsasın formalaşdırılması istiqamətində apardığı səmərəli hüquqyaratma fəaliyyəti nəticəsində ölkədə kifayət səviyyədə mükəmməl hüquqi tənzimləmə mexanizmi artıq fəaliyyət göstərir.

1. Gömrük siyasətində fiskal tənzimləyici tədbirlərinin təhlili

Azərbaycan Respublikasında gömrük proseslərinin səmərəli reallaşdırılması dövlət tərəfindən fiskal tənzimləyici vasitələrdən maksimum bacarıqla istifadə səviyyəsindən əsaslı şəkildə asılıdır. Mahiyyət etibarı ilə problemin uğurlu həlli prosesi dövlətin geniş əhatəli tənzimləyici fəaliyyətini əks etdirir. Azərbaycanın müasir iqtisadi xəritəsinə nəzər salsaq gömrük fiskal vasitələrin ölkədə milli iqtisadiyyatın səmərəli inkişafında nə qədər önəmli rol oynadığını aydın şəkildə görə bilərik.

Gömrük proseslərində fiskal vasitələrindən səmərəli istifadə əsaslı şəkildə dövlətin reallaşdırdığı tədbirlər sisteminin - gömrük siyasətinin səmərəli reallaşdırılmasından asılıdır.

Qabaqcıl dünya təcrübəsi göstərir ki, qeyd olunan problemin həllinin ən səmərəli yolu gömrük tənzimlənməsində maliyyə vasitələrindən sistemli və kompleks istifadənin təmin edilməsidir.

Azərbaycanda da qeyd olunan vacib məsələlərin uğurlu həlli dövlətin reallaşdırmalı olduğu gömrük-tarif siyasətinin düzgün həyata keçirilməsi hesab olunmalıdır.

Ümumiyyətlə, müasir gömrük siyasətinin vacib istiqaməti kimi gömrük -tarif tənzimlənmə fəaliyyəti dedikdə Azərbaycanın beynəlxalq ticarət münasibətləri prosesində tətbiq edilən gömrük rüsum normaları kompleksi başa düşülməlidir. Beləliklə də, hazırda Azərbaycanda gömrük siyasətinin milli maraqlara uyğun reallaşdırılmasında fiskal alət-

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti
e-mail: cinare.aliyeva98@gmail.com

lərdən səmərəli istifadə baxımından dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin real təzahür forması kimi, çoxşaxəli tarif metodlarından aktiv istifadəyə sistemi başa düşülməlidir. «Gömrük tarifi – Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mallara tətbiq edilən və Xarici İqtisadi Fəaliyyətin Əmtəə Nomenklaturasına (XİF ƏN) uyğun olaraq sistemləşdirilmiş gömrük rüsum dərəcələrinin məcmusudur». (8, s. 170)

Gömrük-tarif tənzimləməsinin alətləri kimi, AR Prezidentinin 15 sentyabr 2011-ci il tarixli 499 Nəli fərmanı ilə qüvvəyə minmiş Gömrük Məcəlləsinə əsasən aşağıdakı gömrük ödəmələri müəyyən edilir: gömrük rüsumu; əlavə dəyər vergisi; aksizlər və s. Bu qanuna əsasən: Malların idxalı və ixracı üzrə gömrük rüsumları gömrük tarifinə əsaslanır. Malların idxalı və ixracı ilə bağlı qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş digər tədbirlər bu malların tarif təsnifatına uyğun olaraq tətbiq olunur. (1, maddə 28.1.).

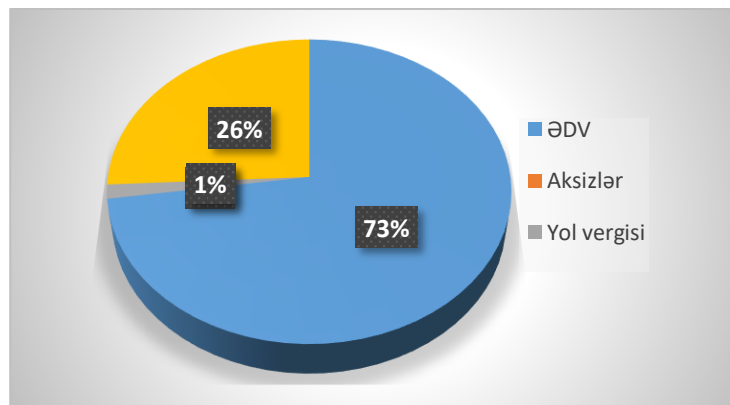
Qeyd edək ki, müasir iqtisadi münasibətlər sistemdə gömrük rüsumu gömrük fəaliyyətinin özü kimi geniş əhatəyə malik iqtisadi hüquq institutudur. Hazırda beynəlxalq ticarətin sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə gömrük fəaliyyəti çox mühüm fəaliyyət hesab edilir və gömrük rüsumunun alınması bu fəaliyyətin ayrıca tərkib hissəsidir.

Gömrük rüsumları dövlətin xarici iqtisadi siyasətinin maliyyə təminatı mexanizmi kimi çıxış edir. Bunlar idxal olunmuş mallara və daxili bazarın anoloji mallarına qiymətləri tənzimləməlidirlər.

Aparılan araşdırmalara görə gömrük-tarif siyasətinin mühüm təyinatı ölkənin maliyyə sektorunda büdcə proseslərinin inkişafına yönəldilib. Məlum olduğu kimi, dövlət büdcəsi gəlirlərinin formalaşmasında mərkəzi yeri gömrük proseslərindən alınan gömrük rüsumlar tutur. 2021-ci ildə gömrük proseslərindən Azərbaycan büdcəsinə daxilolmaların strukturu maraqlıdır (Qrafik 1).

Qrafik 1.

2021-ci ildə Azərbaycanda gömrük proseslərindən daxilolmaların ümumi həcmdə xüsusi çəkisi. %-lə

Qeyd: Müəllif tərəfindən işlənib.

Azərbaycan Respublikasının «Gömrük tarifi haqqında» Qanununa əsasən Gömrük rüsumları üzrə gömrük borcunun məbləği hesablanarkən Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi fəaliyyətinin mal nomenklaturasında əks olunmuş ölçü vahidi və gömrük dəyəri əsas götürülür. (2. maddə 3.5.)

«Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il Dövlət büdcəsi haqqında» Qanununun 2-ci maddəsinə əsasən 2023-cü il dövlət büdcəsi gəlirlərinin **11,3 milyard manatı** və ya **36,7 faizi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondundan transfertin**, **4,8 milyard manatı** və ya **15,5 faizi Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin xətti ilə daxilolmaların, payına düşməlidir.**

Gömrük ödənişlərinin növləri Gömrük Məcəlləsinin 17-ci maddəsinin 19-cu bəndində belə təfsir olunub: «Gömrük ödənişləri müəyyən olunmuş qaydada Azərbaycan Respublikası gömrük orqanları tərəfindən alınan gömrük rüsumları, vergilər, gömrük yığımları, hüquqi və fiziki şəxslərə gömrük fəaliyyəti üçün lisenziyaların verilməsinə görə alınan yığımlar, haqlar və digər ödənişlərdir.

Məsələyə daha geniş aspektdən yanaşıldıqda, hazırda büdcə sistemində ən mühüm gəlir mənbəyi kimi gömrük ödənişləri qeyd edilir. Aparılan araşdırmalar göstərir ki, son illərdə ölkənin mühüm makroiqtisadi göstəricisi sayılan dövlət büdcəsinin formalaşmasında gömrük ödənişlərinin rolu artmaqdadır. Belə ki 2022-ci ildə 2015-ci ilə nisbətən dövlət büdcəsinin gəlirləri 1,5 dəfə artaraq, 29,2 mlrd. manat təşkil etmişdir və bunun müqabilində büdcəyə gömrük ödənişlərinin həcmi müvafiq dördə 3.6 dəfə artaraq 5,6 milyard təşkil etmişdir. (Cədvəl 1).

Cədvəl 1.

Gömrük ödənişlərinin dövlət büdcəsinin gəlirlərində iştirakı, mln.manat

Dövlətin büdcə gəlirləri, mln.man.	2015		2022	
	Mln. Manat	Dövlət büdcəsinin gəlirlərində xüsusi çəkisi, %	Mln. manat	Dövlət büdcəsinin gəlirlərində xüsusi çəkisi, %
	19438		29187,8	
Gömrük rüsumları	387,6	2,04,9	1418,9	4,9
ƏDV	1101,2	5,7	4301,2	14,7
Aksizlər	83,5	4,2	264,5	0,9
Yol vergisi	18,2	0,9	62,4	0,2
CƏMİ	1590,5	8,2	5654,6	19,4

Qeyd: Müəllif tərəfindən AR DGK materialları əsasında işlənib.

Beləliklə, büdcənin gəlirlərinin formalaşması sahəsində tədqiqi göstərir ki, son 2 il üzrə də analoji vəziyyət mövcuddur. Belə ki, müəyyən olunmuşdur ki, 2022-ci ildə Azərbaycanın dövlət büdcəsinin gəlirləri 29,2 mlrd. manat təşkil etmiş və bu da 2021-ci illə müqayisədə təqribən 4,3 mlrd. manat və ya 16,2 % artım deməkdir. Həmçinin, dövlət büdcəsinə qeyri-neft sektorundan daxil olmalar 15,3 mlrd. manat məbləğində olub ki, bu da 2021-ci illə müqayisədə təqribən 2,4 mlrd. manat və ya 18,8 % artımı göstərir. Bunun əksinə olaraq, neft-qaz sektoru üzrə daxilolmaları isə təqribən 15,4 mlrd. manat və ya nəzərdə tutulandan 1,0 % az olmuşdur.

Belə olduğu halda, təhlil dövründə Azərbaycanda gömrük orqanlarının xətti ilə dövlət büdcəsi təqribən 5,7 mlrd. manat vəsaitin daxil olması ilə təmin edilib ki, bu da 2021-ci illə müqayisədə 1,3 mlrd. manat və ya 30 % çox olmuşdur.

Son illərdə Azərbaycanda iqtisadi tənziqləmədə tətbiq edilən gömrük-tarifi mexanizminin daha da təkmilləşdirilməsi istiqamətində xarici iqtisadi fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması, ölkədə rəqabətədavamlı məhsulların istehsalı, daxili bazarın qorunması və qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafında dövlət dəstəyinin daha da gücləndirilməsi, idxal rüsumlarının çoxpilləli sistemdən azpilləli sistemə keçirilməsi, xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası (XİFMN) üzrə kodların Beynəlxalq Harmonik Sistemin yeni variantına uyğunlaşdırılması üzrə Azərbaycan hökuməti tərəfindən bir sıra addımlar atılmışdır. Belə ki, XİF MN-nin beynəlxalq sistemə yaxınlaşdırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən «Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası, idxal gömrük rüsumlarının dərəcələri və ixrac gömrük

rüsumlarının dərəcələri haqqında» 17 noyabr 2017-ci tarixli 500 nömrəli Qərarı təsdiq edilmişdir. Nəticə etibarlı ilə bu milli iqtisadiyyatın inkişafına gömrük-tarifi mexanizminin təsir imkanlarının genişləndirilməsinə sanballı hüquqi əsas yaratmışdır.

2. Milli iqtisadiyyatın tənzimlənməsində gömrük rüsumlarının rolunun qiymətləndirilməsi

Əvvəldə də qeyd olunduğu kimi, müasir dövrdə milli iqtisadiyyatın inkişafının təmin edilməsində dövlətin səmərəli işləyən gömrük-tarif siyasətinin müstəsna rolu vardır.

Məlum olduğu kimi, müasir dünya təcrübəsinə əsaslanmaqla, Milli iqtisadiyyatın inkişafı baxımından, xarici ticarət siyasətin həyata keçirilməsinin əsas aləti kimi tənzimləmədə tarif vasitələrindən istifadə olunur.

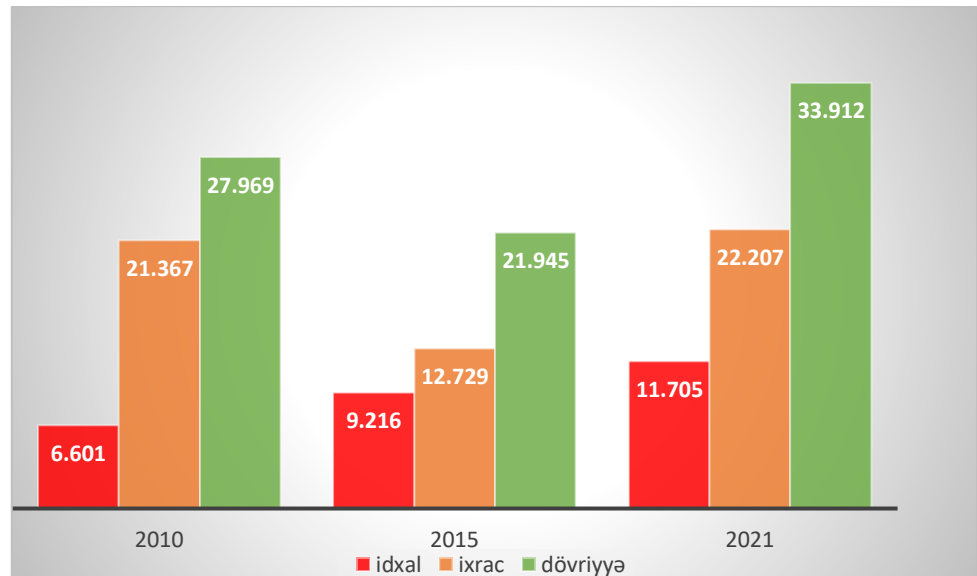
Eyni zamanda, mövcud beynəlxalq iqtisadi münasibətlər sistemində ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin səmərəli təmin edilməsində gömrük rüsumlarının əhəmiyyətli rolu xüsusi qeyd olunmalıdır.

Bazar iqtisadiyyatı və xarici iqtisadi fəaliyyətin liberallaşdırılması şəraitində gömrük rüsumları XİF-in vacib iqtisadi tənzimləyicisi hesab olunur. Gömrük rüsumlarının köməyi ilə dövlət, malların idxal-ixracı zamanı bərabər iqtisadi şəraitdə rəqabəti tənzimləyir, ümumdövlət və milli maraqlara xidmət edən konkret iqtisadi, elmi-texniki, ekoloji, valyuta-maliyyə sistemi aparır. (7, s. 120).

Araşdırma göstərir ki, hazırda iqtisadi inkişafın mühüm göstəricisi sayılan dövlət büdcəsinin gəlirlərinin formalaşmasında ticarət dövriyyəsinin dinamik inkişafında gömrük fiskal alətlərinin tətbiqi nəticə etibarlı ilə bu prosesə müsbət təsir göstərir. Bu onunla əsaslandırılabilir ki, son illərdə beynəlxalq ticarət əməliyyatlarının həcmi sürətlə artmaqdadır və gömrük tarif vasitələrinin tətbiqi büdcə gəlirlərinin yüksəlməsində də öz rolunu oynayır. Bu prosesləri əyani şəkildə aşağıdakı diaqramdan izləmək olar (Diaqram 1).

Diaqram 1.

2010-2021-ci illərdə Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsinin dinamikası (milyard ABŞ dolları)

Qeyd: AR İqtisadiyyat Nazirliyinin materialları əsasında müəllif tərəfindən hazırlanıb

Diaqramdan göründüyü kimi, AR DGK-nin rəsmi rəqəmlərinə əsasən, 2021-ci ildə Azərbaycan Respublikasının xarici ticarətdə dövriyyəsinin həcmi 33,9 mlrd. ABŞ dolları, və xüsusilə də idxal – 11,7 mlrd. ABŞ dolları, ixrac – 22,2 mlrd. ABŞ dolları olmuşdur. Həmin müddətdə Azərbaycanın əmtəə mübadiləsi sahəsində dünyanın 186 dövləti ilə sıx əlaqələri olmuşdur və onun ticarət balansını üzrə ixrac idxalı 10,5 milyard ABŞ dolları həcmində üstələmişdir. Tərəfimizdən aparılan təhlilə əsasən söyləyə bilərik ki, 2000-2021-ci illərdə Azərbaycanın milli iqtisadiyyatının inkişafında köklü müsbət irəliləyişlər baş vermişdir. İlk növbədə milli iqtisadiyyatın makroiqtisadi göstəriciləri kimi ÜDM, adambaşına düşən ÜDM, Dövlət büdcəsinin gəlirləri, xarici ticarət dövriyyəsi dinamik artıma məruz qalmışdır. Bu zaman Azərbaycanın ixrac göstəriciləri kəskin artmışdır və bu da həm keçmiş ittifaq respublikaları ilə, həm də başqa xarici ölkələrlə iqtisadi-ticari əlaqələri inkişaf etdirdi.

2000-2021-ci illər ərzində ölkə iqtisadiyyatı sürətlə inkişafı ümumilikdə, milli maraqlar baxımından qənaətbəxş sayıla bilər. Belə ki, 2018-ci ildə inkişaf etmiş ölkələrdə iqtisadiyyatın funksional açıqlıq dərəcəsi orta hesabla 15-18% arasında olmuşdur. Bu baxımdan da, neft hasilatının artımı ilə əlaqədar olaraq, Azərbaycan iqtisadiyyatının açıqlılığının institusional aspektdən həmin ölkələr səviyyəsində olmasa da, hazırkı qlobal maliyyə böhranı şəraitində müəyyən müsbət nəticələr göstərir.

Hazırda Azərbaycanda beynəlxalq ticarətinin inkişafına mənfi təsir edən ilkin amillər arasında dünya iqtisadiyyatına zəif inteqrasiya, iqtisadi əməkdaşlığın mütərəqqi formalarından zəif istifadə vəziyyəti, iqtisadiyyatın birtərəfli inkişafı və s. xüsusi qeyd edilməlidir.

Son illərdə Azərbaycanda bu vacib problemin həlli istiqamətində aparılan düzgün siyasət nəticəsində dövlət büdcəsinə gömrük daxilolmalarının həcmi və tərkibi də müsbət istiqamətdə dəyişmişdir.

Azərbaycanda reallaşdırılan gömrük-tarif siyasətinin məntiqi nəticəsi olaraq milli iqtisadiyyatda dünya standartlarına cavab verə biləcək yeni sistem formalaşmaqdadır və bu sistemin səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsində gömrük tarifləri xüsusi rol oynayacaqdır. Hazırda, məhz bu sistemin səmərəli fəaliyyəti nəticəsində 2022-ci ildə Azərbaycanın ÜDM-nin həcmi 92 milyard manatdan artıq olmuşdur və 2025-ci ildə onun 130 mlrd. manat həddi planlaşdırılır.

Nəticə

Dövlətin gömrük siyasətinin əsas elementlərindən biri kimi gömrük-tarif sistemi xüsusi qeyd edilməlidir. Gömrük tarif sistemi dedikdə – gömrük rüsumu alınan malların sistemləşdirilmiş siyahısı başa düşülməlidir.

2000-2022-ci illərdə Azərbaycandan dünya bazarına neft-qaz məhsulları ilə yanaşı, qeyri-neft sektorunun – aqrar, kimya, maşınqayırma və metal emalı, yüngül və yeyinti sənayelərinin məhsullarının artmasında səmərəli aparılan gömrük-tarif siyasətinin də böyük rolu olmuşdur.

Gömrük tariflərinin səmərəli tətbiqi xarici iqtisadi fəaliyyət sahəsində müəyyən çətinliklər yaratsa da, nəticədə milli iqtisadiyyatın inkişafına güclü təkan vermiş olur.

Hazırda, Azərbaycan dövləti beynəlxalq ticarət münasibətlərinin inkişafının təmin edilməsi baxımından gömrük fiskal tənzimləmə vasitələrinin təkmilləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirməlidir.

Beləliklə, gömrük rüsumlarının dövlətin iqtisadi fəaliyyətindəki rolunu nəzərə alaraq, onların səmərəli tənzimlənməsi baxımından mövcud hüquqi bazanın mütəmadi təkmilləşdirilməsi uğurlu gömrük-tarif siyasətinin aparılmasının başlıca amili olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

Rəsmi dövlət sənədləri

1. Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi. Bakı, 2011. 151 s. (<https://www.e-qanun.az/framework/46957>)
2. Azərbaycan Respublikasının «Gömrük tarifi haqqında» Qanunu. Bakı, 2013, 16 s. (<https://e-qanun.az/framework/26154>)
3. «Azərbaycan Respublikasının xarici iqtisadi fəaliyyətin mal nomenklaturası, idxal gömrük rüsumlarının dərəcələri və ixrac gömrük rüsumlarının dərəcələri»nin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 17 noyabr 2017-ci il tarixli 500 sayılı Qərarı. 2 s. (<https://e-qanun.az/framework/47172>)
4. Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. Bakı. 2012-2021 illər.

Azərbaycan dilində

5. Kərimov C.H., Orucov A.İ., Beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar. Bakı: Nurlan, 2011. 212s
6. Mehraliyev İ.İ., Abdüləzimov Ə.B. Gömrük fəaliyyətinin iqtisadiyyatı. Bakı: Adiloğlu, 2008. 319 s.
7. Nuriyev C.Q. Gömrük hüququ. Bakı: Təfəkkür, 2002. 455 s.
8. Şəkəraliyev A.Ş. Gömrük işinin təşkili və idarə edilməsi. Bakı: Qanun, 2015. 331 s.

Rus dilində

9. Трошкина Т.Н., Таможенные платежи. М.: Городец, 2017, 128 с.
10. Тимошенко И.В., Таможенные право, Ростов-на-Дону: Феникс, 2018, 435 с.

İnternet resursları

11. https://customs.gov.az/uploads/site/fbecc06d2ddeb2.pdf?_=1653296051
12. <https://stat.gov.az>

Резюме

Чинара Алиева

Правовые аспекты применения таможенно-тарифных методов в регулировании национальной экономики

Эффективное развитие существующих таможенных процессов в стране в условиях сбалансированных экономических отношений считается приоритетным направлением регулирующей деятельности государства. Для успешного решения этой важной проблемы необходимо предпринять ряд важных шагов. Итак, в первую очередь считается важным создание совершенной правовой базы с учетом передового мирового опыта. Также параллельно с этим следует непрерывно продолжать регулярное совершенствование уже действующего таможенного законодательства.

В настоящее время особое значение имеет создание совершенного экономико-правового механизма для эффективного регулирования таможенных отношений государством, которое считается ведущей сферой экономических отношений в Азербайджане, и государство принимает необходимые меры в этой области.

Институциональные реформы следует считать одним из важных шагов в сфере эффективного регулирования таможенных процессов. Так, с первых лет независимости в государстве сформирована эффективная система таможенной службы, основанная на передовом мировом опыте.

В целом управление таможенными процессами в соответствии с национальными интересами является такой сферой, которая учитывая передовой мировой опыт в этой сфере, а также руководствуясь международно-правовыми нормами, действующими в сфере таможни, а также национальных таможенных правовых норм, таможенные процессы призваны способствовать динамичному развитию национальной экономики и сосредоточить внимание на надежном обеспечении экономической безопасности в Азербайджане.

В последние годы в процессе международных экономических отношений, который уже умело реализуется в стране, удельный вес продукции нефтяной промышленности уменьшился и вмес-

то нее нефтегазовый сектор был заменен сельскохозяйственным, нефтехимической, машиностроительной и металлургической промышленности, а также другой продукции перерабатывающей промышленности – легкой и пищевой. Надлежащее осуществление импортно-экспортной политики – система обособленных мер по таможенно-тарифному регулированию соответствующими органами республика в соответствии с национальными интересами – важный вопрос в настоящее время.

Эффективное использование инструментов фискального регулирования в процессе таможенного регулирования считается важнейшим направлением внешней торговой политики, проводимой государством, и под строгим контролем соответствующих институтов принимаются последовательные меры по обновлению и совершенствованию этих инструментов. Хотя эффективное применение таможенных тарифов в процессе регулирования Международного валютного фонда создает определенные трудности в сфере внешнеэкономической деятельности, в результате дает мощный импульс развитию национальной экономики.

В настоящее время Азербайджанское государство должно уделять особое внимание совершенствованию инструментов таможенно-фискального регулирования с точки зрения обеспечения развития международных торговых отношений.

Таким образом, с учетом роли таможенных пошлин в экономической деятельности государства, регулярное совершенствование действующей нормативно-правовой базы в части их эффективного регулирования будет основным фактором проведения успешной таможенно-тарифной политики.

Одним из важных условий повышения эффективности работы таможни является реализация необходимых мер, связанных с вступлением Азербайджана во Всемирную торговую организацию (ВТО). Политические, организационные, правовые, экономико-финансовые и другие проявления, которые государство будет реализовывать в этой сфере, в конечном итоге придадут мощный импульс динамичному развитию национальной экономики.

Азербайджанскому государству следует и далее укреплять сотрудничество с международными организациями и, в первую очередь, со Всемирной таможенной организацией, чтобы обеспечить развитие таможенных процессов в соответствии с национальными интересами, и в это время следует уделять особое внимание регулярному развитию договорно-правовой базы.

Международные организации в сфере таможенного дела и международная интеграция национальной таможенной системы Азербайджана должны стать приоритетным направлением деятельности государства по регулированию международных экономических отношений. Экономико-правовой механизм регулирования таможенной системы Азербайджанского государства должен совершенствоваться и развиваться на постоянной основе в соответствии с меняющейся международной и внутренней экономической обстановкой.

Ключевые слова: национальная экономика, таможенные процессы, таможенная политика, нормативно-правовая база, механизм регулирования, таможенные платежи

Summary

Chinara Aliyeva

Customs in the Regulation of the National Economy Legal Aspects of Using Tariff Methods

Effectively developing existing customs processes in the country in the conditions of balanced economic relations is considered a priority direction of the regulatory activity of the state. A number of important steps must be taken to successfully solve this important problem. So, first of all, it is considered important to create a perfect legal basis, taking into account the advanced world experience. Also, parallel to this, the regular improvement of the already existing customs legislation should be continued without interruption.

Currently, the creation of a perfect economic and legal mechanism for the effective regulation of customs relations by the state, which is considered the leading field of economic relations in Azerbaijan, is of particular importance, and the state takes necessary measures in this field.

Institutional reforms should be considered one of the important steps in the field of effective regulation of customs processes. So, since the first years of independence, the state has formed an efficient system of customs service based on the advanced world experience.

In general, the management of customs processes in accordance with national interests is such a sphere of regulatory activity of the state that, keeping in mind the progressive world experience in this field, as well as being guided by international legal norms in force in the field of customs, as well as the

legislation of national customs legal norms, customs processes contribute to the dynamic development of the national economy and mainly, it is of vital importance to focus on the reliable provision of economic security in Azerbaijan.

During the last years, in the process of international economic relations, which is already skillfully realized in the country, the specific weight of the products of the oil industry has decreased and instead of it, the non-oil sector has been replaced by agricultural, petrochemical, machine-building industry and metallurgical industry, as well as other products of the processing industry – light industry and food. The proper implementation of the import-export policy – a system of justified measures on customs-tariff regulation by the relevant institutions of the republic in accordance with the national interests – is an important issue at present.

Effective use of fiscal regulation tools in the process of customs regulation is considered the most important direction of the international trade policy conducted by the state, and consistent measures are taken to renew and improve these tools under the strict control of the relevant institutions. Although the effective application of customs tariffs in the process of regulation of the International Monetary Fund creates certain difficulties in the field of foreign economic activity, as a result, it gives a strong impetus to the development of the national economy.

At present, the Azerbaijan state should pay special attention to the improvement of customs fiscal regulation tools in terms of ensuring the development of international trade relations.

Thus, taking into account the role of customs duties in the economic activity of the state, regular improvement of the existing legal framework in terms of their effective regulation will be the main factor of conducting a successful customs-tariff policy.

One of the important conditions for increasing the efficiency of customs work is the implementation of necessary measures related to Azerbaijan's admission to the World Trade Organization (WTO). The political, organizational, legal, economic-financial and other expressions that the state will implement in this field will ultimately give a strong impetus to the dynamic development of the national economy.

The state of Azerbaijan should further strengthen cooperation with international organizations and, first of all, with the World Customs Organization in order to ensure the development of customs processes in accordance with national interests, and at this time, it should pay special attention to the regular development of the contractual and legal base.

International organizations in the field of customs work and the international integration of the national customs system of Azerbaijan should be the priority direction of the state's activity on the regulation of international economic relations. The economic and legal mechanism of the regulation of the customs system of the state of Azerbaijan should be improved and developed on a permanent basis in accordance with the changing international and domestic economic environment

Keywords: *national economy, customs processes, customs policy, legal framework, regulatory mechanism, customs payments*

Redaksiya heyətinin üzvü İ.e.d., prof. Məmmədov Elşad Yaqub oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.